

Наталія Гавдида

кандидат філологічних наук, доцент, лепкознавець, м. Тернопіль,
n.havdyda@gmail.com

ЛІТЕРАТУРНО-МАЛЯРСЬКА ДИФУЗІЯ ТВОРЧОСТІ БОГДАНА ЛЕПКОГО

«Коли б я не був письменником, тоді хотів би бути лише малярем», – зізнався Богдан Лепкий на урочистому зібранні з нагоди його 60-ліття [1, с. 36]. Ці слова стають зрозумілими в контексті творчих пошуків митця. Можливо, він став би живописцем, «якби інакше уложилося життя» [2, с. 121], адже з дитинства гарно малював, захоплювався творчістю Яна Матейка (польського історичного художника-монументаліста) і планував пензлем написати історію України. На жаль, юнацьким мріям не судилося здійснитися, однак, як слушно підмітив Василь Лев, письменник «заплановані в молодості широкі малярські полотна реалізував пером, передусім в історичних повістях» [3, с. 106]. Тому доволі часто могутніми імпульсами, які стимулювали задум літературного твору, ставали візуальні образи, породжені пластичним мисленням Богдана Лепкого-маляра.

Олександр Федорук відзначає: «Лепкий – поет і письменник у глибинах свого підсвідомого зберігав чуття пластичного. Психологічно він був завше готовий до палітри і пензля» [4, с. 59]. Як бачимо, синтез мистецтв, передусім малярства та літератури, був іманентною властивістю процесу творчості. Психологічне підґрунтя такого синкретизму становила синестезія – складне явище суб'єктивного характеру, похідна реакція підсвідомості, яка полягала у здатності викликати у свідомості асоціативний відгук на звук, колір, запах.

Літературно-малярська дифузія творчості Богдана Лепкого є помітною і на тематичному рівні його вербального доробку. У цьому контексті варто згадати оповідання про художників та картини: «Дивак», автобіографічний твір, що дозволяє простежити, як розвивався інтерес письменника до живопису; «Образ» – своєрідна інтерпретація міфу про Пігмаліона; «Чорні діаманти» (тут, як і у двох попередніх оповіданнях, окреслено проблему нерозуміння митця його оточенням); «Ікона» – твір, у якому репрезентовано дискурс реалізму та

модернізму, використано символіку сакрального живопису. Ці тексти засвідчують обізнаність автора із особливостями процесу написання картин, теоретичними засадами малярства, законами світлотіні.

У багатьох творах Богдана Лепкого наявні малярські ремінісценції, які були «відгомонам» картин, що сильно вразили автора і зумовили не усвідомлене ним перекодування знаково-символічних систем. Митець часто використовував формотворчі засоби малярства у словесних полотнах. Так, на сторінках «Шумки», «Ліричного інтермецо», «Дівчинки з квітками» художній задум реалізовано завдяки кольору, світлотіні та контрасту; у тексті «виїмку з повісті» «Ще час» помітне канонічне протиставлення ахроматичних (нейтральних) барв – білої та чорної; а літературний нарис «Вертають» асоціюється з малярською картиною, нагадує виконаний олівцем графічний ескіз, в якому головним формотворчим засобом стає лінія та світлотінь.

Привертають увагу також твори Богдана Лепкого, присвячені висвітленню мазепинської теми («Під портретами предків», «Мазепа», «Як виглядав гетьман Іван Мазепа?»), що ілюструють глибокий інтерес автора до малярства. Вони стали результатом взаємодії пластичного та вербального мислення письменника, своєрідним втіленням юнацької мрії стати історичним художником. Оповідання «Під портретами предків» демонструє властиве творчій манері автора тяжіння до персоніфікації картин, які він наділяє здатністю бачити, мислити, оцінювати.

Упродовж усього життя письменник цікавився творчістю Тараса Шевченка, майстра і пензля, і пера, який був близьким йому за світобаченням та світосприйняттям. Тому Богдан Лепкий у дослідженнях «Про життя і твори Тараса Шевченка», «Про “Наймичку”, поему Тараса Шевченка», «Шевченко про мистецтво» аналізував літературні тексти через образотворчі матриці. Ці праці є цікавим джерелом вивчення естетичних, літературно-критичних, мистецтвознавчих поглядів Богдана Лепкого, адже засвідчують ґрунтовне знання ним біографії Тараса Шевченка, глибоке розуміння психології творчості, усвідомлення неповторності індивідуальної письменницької манери.

Як бачимо, синтез мистецтв (малярства та літератури) не лише виявляється як іманентна властивість творчого процесу, а й простежується на рівні довершеного продукту – в тексті. Саме завдяки умовності та гнучкості видових меж відбувалась літературно-малярська дифузія творчості Богдана Лепкого, яка творила неповторну манеру його писань.

Список використаної літератури

1. Горняткевич Д. Богдан Лепкий як маляр. Богдан Лепкий. 1872–1941. Збірник у пошану пам'яті поета. Краків-Львів: Українське вид-во, 1943. С. 33-37.
2. Климишин М. Спомин про Богдана Лепкого (До 120-ліття від народження письменника). *Лірика Богдана Лепкого: Спроба нової оцінки*. Мюнхен, 1948; Тернопіль: Тернограф, 2003. 152 с.
3. Лев В. Лепкий-маляр. *Лев В. Богдан Лепкий. 1872-1941. Життя і творчість. Записки НТШ. Т. СХСІІІ*. Нью-Йорк-Париж-Сідней-Торонто, 1976. С. 103-110.
4. Федорук О. Богдан Лепкий і поступ національної мистецької школи. *Високе небо Богдана Лепкого: Спроба антології у публіцистиці, поезії, пісні*. Бережани-Тернопіль: Джура, 2001. С. 51-60.